Kongl. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens
MÅNADSBLAD.

REDAKTÖR: HANS HILDEBRAND.

235—237. 1891. Juli—September.

Akademiens och Förvaltningsutskottets sammanträden.

Förvaltningsutskottets sammanträde den 4 juli.[1]

Fasta fornlemningar. Hummelsta byamän i Mellösa sn, Närike, som för evärdelig tid arrendera den s. k. Odensbacken i Askers sn, hade till Akademien inkommit med en anhållan att få borttaga omkr. 25 grafhögar, belägna på backens norra del. Sedan dr Salin undersökt samtliga ifrågavarande grafhögar, hvilka hörde till jernålderns senaste period och befunnos vara mycket fattiga, och sedan det blifvit utröndt, att annan lämplig plats för de här uppblomstrande torgdagarne och marknaderna ej funnes i närheten, beslöt utskottet medgifva dessa 25 grafvars borttagande.[2]

Kyrkor och kyrkliga fornlemningar. Utskottet beslöt att icke inlösa en kalk (med årtalet 1767) och en paten, som blifvit hembjudna af Billinge kyrka i Skåne.

Utskottet förklarade sig icke hafva något att invända mot en tillämnad smältning af en ringklocka af år 1699, tillhörig Kulltorps kyrka i Småland.

Visby ruiner. Utskottet beslöt meddela stadsfullmäktige i Visby, att staden, om den på sin bekostnad utförde rifningen och planeringsarbetet å Akademiens tomt norr om Drottens ruin, finge tillgodogöra sig materialen i tomtens åbyggnader, hvaremot Akademien förbehöll sig försäljningssumman af all lösegendom, som tillhörde byggnaderna.

---

[1] Riksantiqvarien deltog ej i detta sammanträde.
[2] Jfr i det följande s. 108.

Akademiens sammanträde den 7 juli.[1]

Kyrkor och kyrkliga fornlemningar. På grund af remiss angående förestående tornbyggnad å och restaurering af *Vittinge* kyrka i Vestmanlands län hade Förvaltningsutskottet föreslagit, att Akademien ville tillstyrka bifall till de påtänkta åtgärderna med hemställan derom, att grafstenarne i koret om möjligt måtte upptagas och uppställas mot någon af väggarne ini kyrkan, med särskildt betonande, att denna åtgärd var önskvärd med afseende på en sten belägen norr om altaret och bärande årtalet 1598. Utskottet hemställde vidare, att Akademien ville uttala önskvärdheten deraf att, när arbeten å kyrkans med målningar försedda hvalf förekomma, församlingen då i så god tid underrättar Akademien derom, att Akademien blir i tillfälle att vidtaga de åtgärder, som med anledning deraf kunna synas lämpliga. Akademien godkände utskottets hemställan.[2]

På grund af remiss angående förestående tornbyggnad å och restaurering af *Trökörna* kyrka hade Förvaltningsutskottet föreslagit Akademien att tillstyrka bifall till de påtänkta åtgärderna, likväl med hemställan, huruvida det kunde vara förenligt med grafegares af lagen skyddade rätt, att det grafkor, som af landshöfdingen von Langes enka Elsa Adlerstjerna under senare hälften af 1700-talet uppbyggdes och tillegnades den ännu lefvande Adelsköldska slägten, utan denna slägts vetskap och medgifvande gjordes obrukbart som grafkor och resterna af de der begrafna utfördes på kyrkogården. — Akademien godkände utskottets hemställan.[3]

---

[1] Riksantiqvarien deltog ej i detta sammanträde.

[2] Kongl. Maj:t har den 9 oktober godkännt Akademiens framställning om de tre grafstenarna i koret och om hvalfven.

[3] Sedan representanter för Adelsköldska ätten yttrat sig har Kongl. Maj:t den 23 oktobar tillåtit, att grafkoret finge rifvas mot villkor, att församlingen, som förbundit sig att ansvara för uppsamlande af de i grafkoret befintliga ben och kistor och deras nedgräfvande i jorden under grafkoret, läte på sin bekostnad i kyrkväggen öfver den plats, der grafkoret varit beläget, inmura en större, passande sten med sådan inskrift, som ättens hufvudman önskade bestämma.

På grund af remiss angående arbeten i *Jursdala* kyrka i Kalmar län, i följd af uppsättandet af en värmeapparat, hvarvid en obetydlig del af målningarna, som ej kunna vara äldre än från år 1692, emedan kyrkan då nybyggdes af trä, skulle komma att med plåt betäckas, hade Förvaltningsutskottet hemställt, att Akademien ville tillstyrka bifall till de föreslagna åtgärderna, hvilket ock Akademien gjorde.[1]

Pastor N. Mellander i *Nättraby*, Blekinge, hade till Akademien inkommit med en anmälan, att inskrifter och målningar, sannolikt från slutet af 1500-talet, blifvit upptäckta på ömse sidor om ett korfönster vättande mot norr. Akademien uppdrog åt hr Montelius att söka träffa öfverenskommelse med församlingen.[2]

Medaljförslag. Akademien behandlade förslag till medaljer för Vestmanlands, Kalmar läns norra och Elfsborgs läns k. hushållningssällskap, för k. Södra skånska infanteriregementets officerskorps skjutförbund och för Örebro skytteförbund.

Förvaltningsutskottets sammanträde den 4 augusti.

Kyrkor och kyrkliga fornlemningar. Tumbo församling i Södermanland hade anhållit om medgifvande att få flytta ett i kyrkan befintligt äldre altarskåp från dess nuvarande plats i korets apsis till en af kyrkans långväggar under tornet. Utskottet lemnade härtill bifall.

I en till Akademien remitterad skrifvelse hade brukspatron C. Ekman anhållit om tillstånd att få flytta predikstolen i Risinge kyrka till kapellet i Finspångs slott. — Akademien tillstyrkte bifall till denna framställning.[3]

Förvaltningsutskottets sammanträde den 8 september.

Kyrkor och kyrkliga fornlemningar. *Stenestads* församling i Skåne hade anmält sin önskan att smälta sin år 1754 omgjutna,

---

[1] Kongl. Maj:t godkände den 21 augusti Akademiens framställning.

[2] Skrifvelse i ämnet afgick den 19 juli, men något svar har derå icke erhållits.

[3] Kongl. Maj:t har den 14 augusti bifallit densamma.

sedan länge spruckna ringklocka. Utskottet fann intet hinder möta denna åtgärd.

Arkeologisk-numismatiska biblioteket. Reglemente för begagnandet af denna samling antogs (jfr s. 111).

Akademiens sammanträde den 8 september.

Akademiska ärenden. Anmältes, att Akademiens utländske ledamot direktören för danska k. Myntkabinettet m. m. C. L. Müller samt hennes utländske korrespondenter professor Xaver Liske i Lemberg och dr Otto Tischler i Königsberg aflidit.

Kyrkor och kyrkliga fornsaker. På grund af remiss angående *Naums* församlings i Skara stift önskan att rifva sin nuvarande af trä uppförda kyrka hade Förvaltningsutskottet hemställt, att Akademien måtte tillstyrka bifall till åtgärden under förutsättning af vanliga föreskrifter rörande fornminnen och grafvar. — Akademien biföll.[1]

På grund af remiss angående förslag till ombyggnad af *Forshems* kyrkas i Skara stift torn hade Förvaltningsutskottet hemställt, på sätt Riksantiqvarien föreslagit, att Akademien ville framhålla, att önskvärdt vore, att de i ritningarna markerade fönsteröppningarna utbyttes å hvarje sida mot en rundbågig fönsteröppning eller tvänne, hvardera tudelad genom en kolonn. — Akademien beslöt som sin åsigt uttala, att, ifall de nuvarande ljudöppningarna med deras kolonner kunna bevaras, desamma böra insättas på de tre sidor af det nya tornet, der mindre öppningar å ritningarne äro markerade. Riksantiqvarien anmälte sin reservation mot beslutet.[2]

Visby ruiner. Akademien beslöt att med 600 kr inlösa en tomt i vester om Drottens kyrka samt att halfva beloppet skulle tagas från det Götiska förbundets fond.

Medaljförslag. Förslag till medalj för Allmänna idrottsklubben godkändes.

---

[1] Kongl. Maj:t har den 13 november godkänt Akademiens framställning.

[2] Jfr i det följande s. 112.

Akademiens sammanträde den 29 september.

Statsanslagen. I enlighet med Riksantiqvariens af Förvaltningsutskottet [1] tillstyrkta förslag beslöt Akademien hos Kongl. Maj:t göra framställning att erhålla *dels* samma extra anslag, som under de senare åren utgått, nämligen:

till vetenskapligt bildade biträden och vaktbetjening vid samlingarnas förevisande . . . . kr. 4,000,
till uppsökande och beskrifvande af landets fornlemningar . . . . » 3,200,
till utförande af afbildningar af föremål i Statens Historiska Museum m. m. . . . . » 2,000,
dels till inredningsarbeten i Statens Historiska Museum och k. Myntkabinettet för år 1892 utöfver det ordinarie anslaget ett extra anslag af . . . . . » 1,000,
samt från och med år 1893 en förhöjning af det ordnarie anslaget från kr. 300 till . . . . . » 1,000,
dels för åtgärder till bevarande af landets märkligare ruiner under tio år ett årligt anslag af . . . . » 10,000,
för blottande, aftecknande och restaurerande af målningar samt underhåll af minnesmärken i kyrkorna under fem år ett årligt anslag af » 5,000.[2]

Medaljförslag. Ett förslag till Svenska bryggeriföreningens prismedalj vid utställningen i Göteborg år 1891 godkändes.

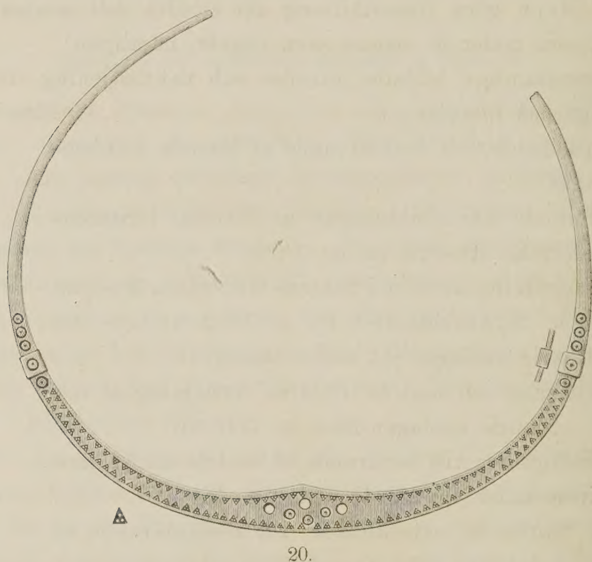
Statens Historiska Museum och k. Myntkabinettet.

Samlingarnas tillväxt juli—september.

8885. *Uppland, Lagunda hd, Hjälsta sn, Tuna.* Två ormhufvudsringar, vägande den ena 199,64 gr, den andra 178,225 gr.[3]

[1] Utskottet hade sammanträde den 28 september.
[2] Motiveringen för de två senast nämnda anslagen är återgifven i det följande s. 116.
[3] Om dem meddelas närmare upplysningar s. 137.

8886. *Södermanland, Åkers hd, Vansö sn, Sanda.* Två halsringar af brons, tunna, platta, öfver midten bredast med inåt gående flik, den ena med inslagna trepunkterade trianglar samt cirklar med midtpunkt (fig. 20)

20.

8887. *Öland, Köpings sn, Ramsätra.* En byzantinske kejsaren Leo I:s guldsolidus, slagen i Thessalonica; *fråns.* VICTORI|A AVCCC, i fältet två stjernor, i afskärningen THSOB. — Funnen i en åker; i samma åker hafva förut hittats tre guldmynt af enahanda slag.

8888. *Uppland.* Ett litet kors af förgyldt silfver, med fastlödd ring; senaste medeltiden.

8889. *Uppland, Vaksala hd, G. Uppsala sn, Kungsgården.* Af silfver skålar, kedjor, ringar, örslef, tandpetare, annan slef, relikkors. — Början af medeltiden.[1]

8890. *Gotland, Bro sn, Suderbys.* A. Enkel bronspincett och skadadt knifblad af brons. — B. Armbygel af silfver, starkt konkav-konvex, (slutet af jernåldern), ornamenten påminnande om

[1] Af detta fynd lemnas s. 142 en utförlig beskrifning.

M 598; vigt 48,61 gr.; en silfverten, afsmalnande mot ändarne, vigt 90,83 gr. — Alltsammans hittades vid plöjning i en åker.

8891. *Gotland, Väte sn, Tune.* 3 hela och 3 brutna kufiska mynt; höra antagligen till samma fynd som Inv. 8871.

8892. *Gotland, Väte annexhemman.* Dubbelknapp af silfver, med ingraverade bladornament, nyare tid.

8893. *Gotland, Lärbro sn, Vikers.* Ett gjutet hjertformigt beslag af messing, på framsidan en figur med utbredda vingar och två fiskstjertar.

8894. *Gotland, Etelhems sn, Kyrkobys.* Ett kufiskt silfvermynt.

8895. *Gotland, Norrlanda sn, Bringes.* En smal fingerring af brons, antagligen från medeltiden.

8896. *Gotland, Ala sn, Botvalte.* En utländsk, nött messingsjetton.

8897. *Östergötland, Lysings hd, Stora Åby sn, Hagestadsbacken.* Ett k. Johan III:s ½-öre, ett k. Karl XII:s 5-öre, 2 nötta k. Karl XIV Johans kopparmynt.

8898. *Södermanland, Daga hd, Gåsinge sn, Strömshult.* Fem stenyxor med skafthål. — B. *Selebo hd, Kärnbo sn, Kalkudden.* 2 rätmejslar, 2 hålmejslar af skiffer.[1]

8899. *Gotland, Bara sn, Nederbjers.* A. 2 stenyxor. — B. Ett bredt eneggadt svärd, 3 spjutspetsar af jern. — Allt funnet vid dikesgräfning.

8900. *Gotland, Eskelhems sn, Valfva.* 2 enkla djurhufvudformade spännbucklor af brons, ett litet likarmadt bågspänne af brons med otydliga ornament, ändarna i djurhufvudform, enkelt ringspänne af brons med platta, rullade ändar, bit af en enkel bronskedja, ett tveeggadt jernsvärd, 3 jernknifvar. — Allt hittades vid sidan af ett menniskoskelett i stensatt graf af kalkflis, under grundvalen af en byggnad.

8901. *Gotland, Halla sn, Broa.* Ett tveeggadt svärd, en stor spjutspets, en sköldbuckla, en pilspets, ett betsel, flere fragment, allt af jern; bitar af tunnt bronsbleck, antagligen af ett kärl, ett rundadt ändstycke af ett gjutet rembeslag, af brons,

[1] Säljaren uppgaf Strömshult ligga i Tunabergs sn, Kalkudden i Länna sn.

bit af en brynsten, bitar af ett lerkärl. — Allt funnet vid grundgräfning till ett hus.

8902. *Gotland, Vestkinde sn, Mickelgårds.* Stenyxa med skafthål.

8903. *Gotland, Vestergarns sn, Mafrids.* Spjutspets, stor eneggad knif (svärd?), 2 pilspetsar, af jern. — Allt funnet vid plöjning; vid upptagande af en stenflisa omkr. 1 fot under markens yta hittades ett utsträckt skelett och invid detta de uppräknade föremålen.

12.

8904. *Gotland, Dalhems sn, Sigurds.* Stor kilformig jernyxa.

8905. *Gotland, Vallstena sn, Lilla Bjerge.* Jernyxa med kort egg och två skaftflikar vid skafthålet.

8906. *Gotland, Vallstena sn, Högvalds.* 2 hammare, bit af hylsa, ribba m. m. af jern; lång och smal jernten, öfverst prydd med 2 fogelbilder.

8907. *Gotland, Boge sn, Aner.* Nedre delen af en ljusstake af brons och jern; jfr fig. 21.

8908. *Gotland, Dalhems sn, Närungs.* Stenmejsel; eggdel af en stenyxa.

8909. *Gotland, Sproge sn, Stymnes.* En djurhufvudformad spännbuckla, brons, med mycket upplösta djurornament; en hästtand. — Funnet bland brända ben i en af kantsatta stenar bildad, af ett röse täckt liten grafkista.

8910. *Gotland, Sproge sn, Urgude.* Halsring af brons, smal, ena delen vriden åt höger, den andra åt venster, ändarna ej vridna, tvära, utan hakar.

8911. *Gotland, Eskelhems sn, Alvina.* Ett stycke hamrad koppar.

8912. *Gotland, Sanda sn, Nystugu.* En rund dosformad spännbuckla af brons, rikt ornerad.

8913. *Gotland, Endre sn, Hulte.* Stenyxa, stenarten tät med stora gulhvita kristaller.

8914. *Gotland, Sproge sn, Snoder.* Pilspets af jern; tennlock till en kanna.

8915. *Gotland, Dalhems sn.* Rund spännbuckla, brons, bronsnål (hufvudet kub med stympade hörn), perla af bernsten, 2 perlor af glasfluss.

8916. *Gotland, Barlingbo sn, Mattsarfve.* Ändskoning af brons till en rem, bit af tunnt bronsbleck, jernnyckel, 12 små förrostade jernbitar.

8917. *Gotland, Tofta sn, Salmunds.* 2 ringsöljor af brons, en förrostad jernbit. — 8918. Långt, smalt eneggadt jernsvärd.

8919. *Gotland, Ekeby sn, Österby.* Litet ringspänne, sländtrissa af korallkalk; modernt skruflock af tenn till en flaska.

8920. *Gotland, Halla sn, Ungsarfve.* Doppsko af brons till svärdskida; ett bronsfragment; en liten bronsring.

8921. *Gotland, Källunge sn, Uggårds.* Stor beslagsring af brons med inslagna punkterade trianglar.

8922. *Gotland, Ardre sn, Alsarfve.* Lerkärl med utsvängd buk, trång mynning och liten fot, på vidaste stället af buken fyra öronlika utsprång; 670 små halfklotformiga perlor af bronsbleck.

8923. *Fynd från Småland*, anträffade af Akademiens stipendiat, dr C. Wibling: *Norrviddinge hd*, *Tjureda sn*, *Nyäng*. Tre flintskärfvor, en bit jernslagg (senare inkommet), funnet i hällkista omsluten af röse. — *Allbo hd*, *Virestads sn*, *Qvarnstorp*. Flintdolk, flintspån, sandstensbryne, funna i hällkista omsluten af röse (Ingarör). — *Sunnerbo hd*, *Ryssby sn*, *Lunnegården*. Oval spännbuckla, bit af jernknif, jernten, smalt jernrör, kol, funnet i en hög. — *Sunnerbo hd*, *Tutaryds sn*, *Tutaryds östergård*. Jernpincett, funnen i hög. — *Sunnerbo hd*, *Kånna sn*, *Berghems prestgård*. Bitar af lerkärl, brända ben, kol, sandstensbryne, ett bronsfragment, 15 jernbitar. — *Sunnerbo hd*, *Berga sn*, *Ingelstad Johansgård*, brända ben, jernknif, skifferbryne (funna i två högar). — *Sunnerbo hd*, *Berga sn*, *Ingelstad Qvarnagården*. Två små ovala spännbucklor, 3 tunna bronsbitar, 3 glasperlor, 4 slaggbitar (hög); — 20 smärre jernbitar, brända ben (hög); — jernknif, smalt jernfragment (hög); — *Sunnerbo hd*, *Berga sn*, *Hallsjö*. Oval spännbuckla, rostadt jern (hög). — Ur en offerkälla vid *Myreboda*, *Ryssby sn*, *Sunnerbo hd:* en vestknapp af metall, en liten porslinsknapp, en liten ring virad af hvit metalltråd, 6 moderna kopparmynt (de yngsta af k. Oskar II). — Prof på bränd jord från en grafhög och på bränd jord från ett svedjeland.

8924. *Föremål inköpta af dr Wibling i Småland*. Två stenyxor utan skafthål, 3 stenyxor med skafthål, 1 flintmejsel, bit af ett bronssvärd, bit af hålcelt af brons, eldslagningssten, stenskifva med inristadt kors.[1]

8925. Medalj i silfver öfver Belgiska numismatiska sällskapets 50-årsfest.

8926. Bronsmedalj öfver prins Baudouin af Belgien, bronsmedalj öfver en af staden Bruxelles år 1830 uppförd byggnad för industri och konst. *Gåfva af riksantiqvarien Hans Hildebrand.*

---

[1] Som fullständiga upplysningar ej lemnats om dessa föremål, har här allenast antalet af inlemnade föremål kunnat angifvas.

8927. Bronsmedaljer öfver franska arkeologiska sällskapets årsmöten i Bayonne och Dax 1888, i Brive 1890. *Gåfva af grefve Arthur de Marsy* i Compiègne.

8928. En kejsar Maximilians mexikanska peso af år 1866. *Gåfva af grefve J. F. de Loubat* i Paris.

8929. Ett skrin af valrosstand. *Gåfva af friherrinnan Alma von Oertzen* på Kittendorf.[1]

8930. *Öland, Källa sn.* Stenyxa med skafthål; oval spännbuckla, brons.

8931. *Gotland, Eskelhems sn, Buters.* Tio romerska denarer.

8932. *Gotland, Fröjels sn, Alstäde.* Rund dosformig spännbuckla, brons.

8933. *Gotland, Dalhems sn, Andbåtels.* Ett k. Karl XI:s 4-öre 1678, 2-öre 1667.

8934. *Gotland, Mästerby sn.* 2 silfvermynt, 1 messingsmynt.

8935. *Kalmar län, Sevede hd, Frödinge sn.* Jernspjut med triangulärt långsträckt blad och hullingar; jernspjut med kort och bredt blad.

8936. *Vestergötland, Skånings hd, Händene sn, Kroken.* 1 mynt, 118 hela brakteater samt några bitar. Brakteaterna tillhöra olika varianter af typen med drakhufvudet (de flesta) samt en typ med ett krönt ansigte. Det tvåsidiga myntet är otydligt, men synes vara ett k. Magnus Erikssons mynt af 1354 års myntning med en ros mellan tre kronor. — Allenast en del inlöstes, de öfriga såldes till Skara museum.

8937. *Gestrikland, Hille sn, Gefle stads vret nr 138 å Testebo (Strömsbro).* Ett sammanböjdt jernsvärd, 4 jernbitar, en bronsring, allt funnet 1/2 fot ned i jorden »å en plats, som antages hafva utgjort ett forntida graffält».

8938. *Fynd från Dal. — Nordals hd, Örs sn, Lackeby:* bred rätmejsel af grå flinta; bred rätmejsel af annan stenart; — *Valbo hd, Rennelanda sn, Lycke:* 2 stenyxor utan skafthål; — *Valbo hd, Ryrs sn, Ryr:* stenyxa utan skafthål, sten-

[1] En utförligare beskrifning meddelas i det följande.

yxa utan skafthål, slipad af eggdelen af en skafthålsyxa, som sprungit af öfver skafthålet, bandelen af en öfver skafthålet sprungen stenyxa; — *Valbo hd, Högsäters sn, Nolby:* täljstenyxa med hål, flintyxa; — *samma sn, Grönlanda:* stenyxa med skafthål.

8939. *Gotland, Rome sn, Tomte.* Fingerring af guld (1300-talet), hörande till samma grupp som *Teckningar* Ser. VI pl. 10 f. *r.*

8940. *Gotland, Öja sn, Strands.* Ringsölja af brons, öfversidan rikt ornerad.

8941. *Gotland, Klinte sn, Valla.* Toppornament till ett stort bågspänne af brons, med beläggning af nielleradt silfver- och guldbleck.

8942. *Gotland, Eskelhems sn, Frändarfve.* Dosformig, liten spännbuckla, brons; bronsnål.

8943. *Gotland, Hemse sn, Hulte.* Armring af guld, med om hvarandra lindade ändar; diameter 7,9 –8,4 cm, vigt 96,40 gr.

— —

Graffältet på Odensbacken.

Af Riksantiquarien beordrad att undersöka omkring 25 grafhögar å Odensbacken, belägen i Askers socken, Askers härad, Närike, hvilka innehafvarena af Odensbacken, Hummelsta byamän, önskade få borttaga i och för platsens lämpande till marknadstorg, afreste jag från Stockholm till Asker den 19 sistlidne juni. Till följd af starkt regnande kunde gräfningsarbetena ej taga sin början samma dag. I stället använde jag tiden till att taga närmare kännedom om platsen och de förhallanden, som kunde vara af intresse för frågan om grafhögarnes borttagande.

Den s. k. Odensbacken utgöres af en ej synnerligen hög sandås, som söder om Telgeån sträcker sig några hundra fot i

riktningen norr och söder. Egentligen eges den af Talby by i Askers socken, men arrenderas af Hummelsta byamän, hvilka i enlighet med ett gammalt kontrakt årligen skola erlägga en summa af 20 skilling banco för nyttjanderätten. Den norra delen af backen har redan länge varit använd till marknadsplats vid de månatligen återkommande torgdagarne samt vid höst- och vårmarknaderna. Dessutom hafva flere byggnader så väl boningshus som magasin under de senare åren blifvit uppförda derstädes. Strax intill ligger ångbåtshamnen, dit ångbåt inlöper, som uppehåller kommunikationen så väl med Örebro som Stockholm Allt häntyder pa att platsen synnerligen väl egnar sig till att bli en kommersiel medelpunkt för den omkringliggande vidsträckta och efter Qvismarens sänkning mycket bördiga slättbygden, omfattande de tre socknarne Asker. Lännäs och Stora Mällösa, med en sammanlagd folkmängd af öfver 11,000 personer.

Någon annan plats, lämplig till marknadstorg, finnes ej i närheten, för så vidt jag vid mitt besök kunde utröna förhållandena. Det bästa beviset härför torde vara, att man i åratal användt den ifragavarande platsen, ehuru all trafik derstädes i hög grad försvåras af de ganska tätt liggande, af rösen bildade grafhögarne.

Fordom har troligen hela Odensbacken varit betäckt med grafvar. Nu äro grafvarne skilda i tvänne graffält i följd af ett grundt grustag ungefär midt på backen. Denna plats, som nu är något planerad, användes som kreaturstorg vid de större marknaderna. Den del, som ligger söder om det gamla grustaget, der äfven en större stensättning finnes, hvilken af Hummelsta byamän omgärdats med en stenmur, är ännu orubbad och enligt de uppgifter jag kunde förskaffa mig löpa grafhögarne för närvarande ingen risk att förstöras vid marknaderna. Strax söder om backen ligger en gammal offerkälla, Onsbackakällan. En landbrukare på platsen berättade, att man ännu offrade i den. Jag anför detta, ehuru uppgiften ej synes mig fullt tillförlitlig.

De af mig öppnade grafhögarne tillhöra troligen alla den yngre jernåldern. Af intresse var att så väl grafvar med brända som obrända lik anträffades. Ett par af de ansenligaste rösena voro lagda öfver obrända grafvar. Ett röse (graf 27) mätte 6,5 m i diameter och var ungefär 1 m högt. Grafven var nedgräfd 0,30 m i alfven. I denna graf påträffades en jernknif på hvardera sidan om den döde samt ett ovanligt präktigt bryne 42 cm långt.

Uti en annan graf (graf 33) med obrändt lik, skelettet helt och hållet förmultnadt, påträffades en yxa af jern närmast lik M 481. Ett silfvermynt anträffades äfven här. Riksantiqvarien Hildebrand har bestämt det såsom ett vendiskt mynt från 900-talet af Magdeburgtyp och anser det möjligen vara prägladt i nämnda stad. — På ett ställe kunde tillvaran af en träkista konstateras på grund af de här anträffade spikarnes inbördes läge. Denna graf var lika fattig som de andra. Vid likets sida anträffades en knif och ner vid fötterna stod inuti träkistan ett lerkärl, bättre och omsorgsfullare arbetadt och brändt än de vanligen förekommande graf kärlen. I andra grafvar med obrändt lik kunde ej spår af spikar anträffas. Vid ett tillfälle syntes det mig vara en möjlighet, att liket varit omgifvet af näfver.

De brända grafvarna voro ännu fattigare än de obrända. Ofta innehöllo de intet annat än några få brända benbitar, ett groft arbetadt lerkärl, som krossats antingen vid rösets uppkastande eller också vid inom röset inträffande sättningar. Aska och kol anträffades i ytterst ringa mängd och bildade i detta hänseende en egendomlig kontrast till de grafvar, som jag förra sommaren var i tillfälle att undersöka så väl i Uppland som Närike. På intet ställe kunde två begrafningar i samma hög konstateras.

Stockholm den 1 juli 1891.

Bernhard Salin.

Stadgar

för begagnande af det under Kongl. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens vård stående

Antiqvarisk-Numismatiska Biblioteket

antagna den 8 september 1891.

1.

För besökande är biblioteket öppet alla hvardagar kl. 11—3. Besökande är skyldig att anteckna sitt namn i en för ändamålet framlagd bok.

2.

För lån ur biblioteket, gällande för en månad, erfordras borgen af person, hvars befogenhet i sådant hänseende pröfvas af Riksantiqvarien. Medlem af Akademien behöfver ej borgen.

3.

Efter en månads förlopp kan, derest Riksantiqvarien sådant finner lämpligt, lånet förnyas för ytterligare en månad, under förutsättning af fortfarande godkänd borgen.

4.

Blir ej låntagen bok efter förlupen lånetid återställd, är låntagare skyldig att ersätta bokens värde till det belopp, som Riksantiqvarien efter beräkning af inköps- och bindningskostnad bestämmer.

5.

Böcker, som kunna behöfvas för det dagligen fortgående arbetet inom statssamlingarna, må ej utlånas annat än för mycket begränsad tid och med Riksantiqvariens medgifvande i hvart särskildt fall.

Böcker af mera dyrbar beskaffenhet må utlånas endast med Riksantiqvariens särskilda medgifvande.

6.

Derest ledamot af Akademien önskar begagna eller låna en utlånad bok, måste den af låntagaren genast för sådant ändamål återlemnas. Detsamma gäller om låntagen bok behöfves för arbeten inom statssamlingarna, i hvilket fall Riksantiqvarien ger föreskrift om bokens återlemnande.

7.

Af tidskrift för året eller af utländska sällskaps skrifter, som äro i läsrummet framlagda, må häfte ej utlånas utan Riksantiqvariens medgifvande.

8.

Kongl. Biblioteket och Universitetsbiblioteken må, med de inskränkningar, som föregående paragrafer innehålla, från det under Akademiens vård stående biblioteket låna böcker med det ansvar, som är för enskild lånsökande stadgadt.

Forshems kyrkotorn.

Riksantiqvariens reservation (jfr s. 100).

Då jag icke kan känna mig tillfredsstäld med det slut, till hvilket Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademien kommit i fråga om den nya tornbyggnaden i Forshems kyrka, får jag härmed gifva uttryck åt min mening, som jag, på grund af mångårigt studium af Sveriges kyrkliga minnesmärken, hyser och som jag, på grund af min embetspligt att vaka öfver fornminnens bevarande, icke får underlåta att framhålla.

Forshem ligger i den del af Vestergötland, som enligt traditionen inom landskapet var den vestgötska kyrkans vagga, trakten af Husaby. Det är derför af intresse, att man just inom denna trakt finner så mycket som möjligt till ögonen talande vitnesbörd om kristendomens tidiga uppträdande derstädes.

Den ursprungliga kyrkan, som var prydd med flere synnerligen märkliga skulpturer, hvilka dess bättre vid påföljande till- och ombyggnader tagits till vara, måste hafva haft det utseende, som fig. 22 utvisar: det ursprungliga koret måste hafva till långhuset haft bättre svarande mått än det nuvarande koret har. Gluggarne i den öfre delen af det gamla tornet och skulpturerna hänvisa den ursprungliga byggnaden till den tid, då kyrkornas kor voro försedda med apsis. Denna kyrka uppfördes antagligen under början af 1100-talet.

Vid pass 100 år derefter kände man sig ej längre nöjd med denna kyrka. Man ville hafva koret större, ref ner det gamla och uppförde ett nytt, till hvilket man synes hafva tagit förebilden från kapellkransen i Varnhems klosterkyrka. Kyrkans grundplan blef då sådan som fig. 23 visar.

Under 1700-talet hafva från långhuset utbyggts korsarmar åt norr och söder, hvilka i hög grad vanställa kyrkan, hvars nuvarande plan visas af fig. 24.

22. 23. 24.

Utan historiska urkunder kan man genom omsorgsfullt studium af kyrkans nuvarande delar läsa sig till hennes byggnadshistoria. Kyrkan vittnar i detta afseende om sig sjelf och är det af synnerlig vigt, att detta vittnesbörd ej utplånas.

Såsom fig. 24 visar, återstår nu af den ursprungliga kyrkan icke mera än det ursprungliga långhusets sjelfva hörn, ett obetydligt midtstycke af hvardera långmuren i norr och söder samt tornet. Detta behöfver nu ombyggas. Det är derför af synnerlig vigt, att det nya tornet så nära som möjligt återgifver det gamlas utseende. I annat fall blir det vigtigaste vittnesbördet om kyrkans byggnadshistoria utplånadt.

Ritningen upptager för det nya tornets öfre del ett par af rundbågiga gluggar. skilda af en smal murpelare, framför hvilken är ställd en kolonn. Denna anordning är väl romansk och hör således till det gamla tornets ursprungstid, men denna anordning är främmande för den romanska stilen i Skara stift. Dess upptagande här är således ungefär detsamma som en förfalskning af ett historiskt dokument.

Finnes det något skäl för öfvergifvande af den ursprungliga anordningen? Något estetiskt skäl kan ej finnas, då den ursprungliga anordningen är fullgod romansk. Finnes nagot praktiskt skäl?

Det är möjligt, att det ursprungliga tornet i Forshems kyrka icke byggdes för ringklockornas skull, utan för försvarsändamål, såsom ofta var händelsen. De nuvarande gluggarna voro således ljus-, icke ljud-öppningar. Men klockorna hafva blifvit upphängda i tornet och hänga der ännu. Hafva de f. d. ljusöppningarna funnits vara för små, för att släppa ut ljudet från klockorna? De f. d. ljusöppningarna hafva fått göra tjenst som ljudöppningar i sekel efter sekel, utan att man funnit en ändring nödig. För öfrigt, om det omotiverade gluggparet skulle anbringas å tornets vestra sida, de nuvarande gluggarne, ifall möjligt, bibehållas à de tre andra sidorna, så vinnes icke ändamålet att få ökning af ljudets spridning öfver bygden, ty åt vester ligger en smal och folkfattig del af socknen, som har sin största utsträckning åt de öfriga väderstrecken.

Det har blifvit anmärkt, att den nuvarande tornspiran icke är utförd i romansk stil och att den således icke skulle passa samman med en romansk anordning af gluggarne. Men om man antager de å ritningen förekommande gluggparen, sa äro de utförda i romansk stil och om man insätter ett gluggpar i vestra muren, så får det hela också en romansk anordning — samma motsägelse mellan torn och spira förekommer således i alla tre fallen, hvadan detta inkast förlorar all giltighet. Här är i alla fall icke fraga om annat än att bygga om tornmurarna, hvilka visa sprickor.

Om några torngluggar skola byggas så eller så, kan synas en ytterst obetydlig fråga, helst de å ritningen förekommande, af mig klandrade gluggarne ju äfven äro i romansk stil. Men här föreligger i verkligheten en ytterst vigtig principfråga, den nämligen: om en del af en gammal byggnad skall ombyggas, bör man då göra det, ur stilens synpunkt, på måfå, eller bör man fästa någon vigt vid den ursprungliga anordningen?

För mig ställer sig svaret i allmänhet och i detta särskilda fall mycket tydligt. Den nya teckningens gluggar äro tydligen på måfå tillkomna — tecknaren har velat göra gluggar af romansk form, men icke ett ögonblick tänkt på, huruvida den ena eller den andra romanska formen skulle vara att föredraga. Han har så litet tänkt på de kraf, som den gamla anordningen kunde ställa på ritningen för den nya, att han låtit den å teckningen af det gamla tornet förekommande gluggen förlora den romanska karaktären.

Som här föreligger ett försök att utan tvingande skäl förfalska ett historiskt dokument, utfördt i sten, får jag underdånigst hemställa om nådig föreskrift, att öfverst i Forshems kyrkas nya torn anbringas fyra gluggar, en i hvar mur, bibehållna från den gamla kyrkan eller arbetade i öfverensstämmelse med de ursprungliga torngluggarne, således med deras midtkolonn och anordning af bågarne. Skulle mot förmodan de gamla gluggarne, efter att i århundraden hafva gjort tjenst som ljudöppningar, nu helt plötsligt befunnits för små och detta verkligen vara grundadt, då kunna de nya gluggarna göras något större än de nuvarande, allenast de få samma anordning.

Stockholm den 8 oktober 1891.[1]

Hans Hildebrand.

---

[1] Kongl. Maj:t lär hafva godkänt en ny ritning upptagande fönster af det slag som Riksantiqvarien förordat.

Skydd för historiska ruiner samt kyrkornas målningar och minnesvårdar.

Två framställningar till Kongl. Maj:t.

1.

Ett folk, som har aktning för sig sjelft, måste akta sina historiska minnen. Från olika tider finnas sådana i vårt land, ytterst märkliga, men, så snart de upphört att begagnas för de ursprungliga ändamålen, hemfallna åt förgängelsen — våra ruiner.

Den största samlingen af dessa förekommer i och invid Visby, kyrkoruinerna inne i staden, stadsmuren, S:t Jörans kyrkoruin utanför staden. För deras underhåll finnes anvisadt ett årligt anslag af 450 kr. Utöfver detta anslag har Riksdagen en gång, på Kongl. Maj:ts framställning, för åtgärder för kyrkoruinerna beviljat ett extra anslag af 20,000 kr. För dessa ruiner behöfves under en längre tid ingen vidare åtgärd, afseende murarnes underhåll, vidtagas. Men Sverige eger i öfrigt många märkliga ruiner, som ropa om skydd, derest de skola kunna bevaras åt kommande slägten.

Det torde vara tillräckligt att här påminna om de vigtigaste.

Inom Uppland förekomma kyrkoruinerna i Sigtuna.

Inom Södermanland Nyköpings slottsruin.

Inom Närike ruinen af Riseberga kloster.

Inom Östergötland Stegeborgs slottsruin och Alvastra klosterruin.

Inom Kalmar län Stekeholms slottsruin.

På Öland Borgholms slott.

Inom det egentliga Småland ruinerna på Visingsö och vid Grenna samt Kronobergs ruin.

Inom Vestergötland Gudhems klosterruin samt Axevalla slottsruin.

Inom Bohuslän Bohus ruin.

Inom Blekinge Sölvesborgs slottsruin.

Inom Skåne Helsingborgs kärna.

Vissa af dessa ruiner kräfva en genomgående behandling för att skyddas från undergång, för andra kräfvas mindre åtgärder. Att för hvar särskild ruin inkomma med en begäran om anslag torde vara mindre lämpligt. Akademien får derföre hemställa om ett årligt anslag till Akademiens förfogande af 10,000 kr. att utgå under 10 år. Akademien skulle, derest anslaget beviljades, för hvart kommande år uppgöra en arbetsplan, som underställes Kongl. Maj:ts pröfning, med rättighet för Akademien att, derest så synes lämpligt, i arbetsplanen upptaga äfven andra ruiner än de ofvannämnda, hvilka framhållits såsom börande i främsta rummet komma i åtanke. Den särskilda motiveringen för hvar och en af de uppräknade ruinerna skall framdeles lemnas.

Den åtgärd Akademien här föreslår, har redan blifvit vidtagen i Danmark. Der finnas tre fasta anslag för ruiners underhåll, nämligen för Hammershus på Bornholm 800 kr., för Gåsetornet i Vordingborg 400 kr., för Koldingshus 300 kr., tillsammans 1,500 kr. Dessutom har under år 1890 utbetalats för utgräfningar i Vordingborgs slott 1,200 kr., för utgräfningar vid Antvorskogs kloster 8,600 kr. (ännu mera behöfves), för restaurerande af Koldingshus 7,996 kr. (ännu mera behöfves). Alltså har för detta ändamål i Danmark utbetalats under år 1890 kr. 19,296.

Dessutom äro i Danmark 10,000 kr. om året anslagna för de förhistoriska minnesmärkena.

Det finnes fornminnen i vårt land, som icke äro ruiner, men för hvilkas bevarande det oaktadt statsbidrag erfordras. Akademien tänker på de minnen från forna tider, som finnas i våra kyrkor och hvilka, såsom icke behöfliga för den nuvarande

gudstjensten eller såsom icke tillhörande nu lefvande slägter, icke annat än i undantagsfall billigtvis kunna anses böra af församlingarna underhållas eller återställas.

Ganska många af våra äldre kyrkor hafva fordom varit målade; en senare tid, som ej var besjälad af historiskt intresse, har skylt målningarna under hvitmening, men i de flesta fall kan denna aflägsnas. De blottade målningarna, som innehålla ytterst värderika bidrag till vår konst- och kulturhistoria, behöfva uppfriskas. För sådant ändamål har Eders Kongl. Maj:t några gånger beviljat extra anslag, såsom för Kungshusby, Vesteråkers, Husby Sjutolfts och Vänge kyrkor i Upland, Ösmo och Flens kyrkor i Södermanland. En och annan församling har begärt statsanslag för restaurerande af de gamla målningarna, men tillgångarna hafva icke medgifvit anslags beviljande. Nu har småningom vidt och bredt i landet önskan uppstått att få de gamla målningarna blottade och återställda. Det allmänna intresset går således i samma riktning, som det vetenskapliga krafvet.

I många kyrkor finnas öfver personer, som gjort sig förtjenta af fosterlandet, minnesvårdar, hvilka småningom förfalla, emedan ättlingar ej finnas, som kunna bekosta de nödiga åtgärderna för vårdarnes bevarande. Det synes billigt, att äfven i detta fall staten inskrider.

Öfverallt i utlandet användas årligen stora summor för återställande och bevarande af fornlemningar af denna art. Akademien åberopade nyss Danmark och får äfven i detta fall åberopa exemplet från vårt grannland. Der finnes ett årligt anslag af 3,500 kr. för aftecknande och restaurerande af kyrkmålningar från gammal tid, der finnes ett anslag af 12,000 kr., att utgå med 4,000 kr. under hvart af tre år, för iståndsättande af kyrkliga inventarieföremål, epitafier, predikstolar, dekorativa detaljer m. m. Der finnes ett anslag af 5,000 kr. att utgå under två år, för utgifvande af afbildningar i ljustryck af altarskåp från den senare medeltiden. Detta allt gör för år 1890 en summa af 10,000 kr.

I närvarande stund och med hänsyn till hvad Akademien kan med egna medel åstadkomma, får Akademien hemställa om begäran af ett årligt anslag af 5,000 kr. under fem år. för blottande, aftecknande och restaurerande af kyrkomålningar samt för åtgärder till underhåll af minnesmärken i kyrkorna. Äfven i detta fall förbehåller Akademien sig att få senare inkomma med en utförligare framställning i ämnet.

2.

1. *Sigtuna.* Utom den forna Dominikanerkyrkan, hvilken i vår tid användes som stadens kyrka, förekomma i Sigtuna ruiner af tre kyrkor, invigda åt aposteln Petrus, den helige k. Olof och den helige Laurentius. Dessa kyrkor hafva ansetts tillhöra Sigtunas första kristna tid och hafva egt bestånd trots det härjande anfallet på staden af estniske sjöröfvare under konung Knut Erikssons tid. Denna uppfattning är tvifvelsutan oriktig, ty det Sigtuna, som vid ofvan nämnda tilldragelse ödelades, måste hafva legat på annat ställe. Å den nuvarande platsen tillhör Sigtuna det efter förödelsen uppkomna nya samhället; de tre kyrkorna, af hvilka ruinerna finnas, tillhöra således konung Knuts regering, eller med andra ord slutet af 1100-talet och den romanska konstens slutperiod i vårt land. Genom möjligheten att noggrannt bestämma de tre kyrkornas byggnadstid få de ett ökadt intresse. De äro så mycket mera af betydelse för studiet af vår forntida konst, som de i sin planläggning och sina detaljer äro ganska egendomliga. En viss likhet finner man mellan S. Olofs kyrka i Sigtuna och den efter en vådeld delvis återställda biskopskyrkan i Gamla Uppsala, och synes således denna form för kyrka, eljes sällsynt, hafva spelat en viss roll inom erkestiftet, men som S. Olofs kyrka är delvis raserad, Gamla Uppsala kyrka blifvit endast delvis återställd, kan man icke fullt förstå någondera af dessa kyrkor, utan att äfven studera den andra. Ruinerna i Sigtuna äro

ganska bräckliga, ras inträffa regelbundet hvar vår, och är det derför af yttersta vigt att åtgärder med det allra första vidtagas, för att hämma förödelsens fortgång och bevara hvad ännu finnes.

2. *Nyköpings slottsruin* ligger på en dominerande höjd invid ån, nedanför staden, och finnes af den gamla byggnaden ännu rätt betydande rester, hvilka dock, derest intet göres för deras bevarande, komma att gå en snar förgängelse till mötes. Delar af den mycket omfattande anläggningen äro täckta af nedrasad sten och jord; blottade skola dessa delar gifva en ökad insigt i forntidens befästningsväsen. Öfver hufvudingången sitter ännu, väl hugget, hertig Karls af Södermanland vapen.

3. *Riseberga kloster.* Ett oblidt öde har i Sverige förföljt cistercienserklostren, hvilkas byggnader öfverallt i den europeiska verlden äro högt uppskattade för deras egenartade, konseqvent genomförda arkitektur. Systerklostret i Riseberga var en betydande anläggning, mycket omhuldad af den fromma välgörenheten. De forna rikedomarna drogos in vid reformationstiden och klosterbyggnaderna hafva fått förfalla. De ännu qvarstående murarna behöfva skyddas och skall man helt visst genom gräfning ganska lätt få fram klostrets grundmurar.

4. *Stegeborgs slott*, vid hvilket många historiska minnen äro fästa, intager ett imponerande läge vid sidan af Slätbaken. Af den storartade anläggningen tilldrager sig det runda tornet i främsta rummet uppmärksamheten. Af de långsträckta byggnadsfyrkanterna äro ännu de utåt vända murarna ganska väl bevarade, under det att de svagare konstruerade, mot borggården vettande innermurarna kräfva snar omvårdnad, såvida de icke skola för alltid förstöras.

5. *Alvastra kloster*, det första cistercienserklostret i Sverige och ett af de mest storartade. Genom tidens inverkan och förutvarande arrendators egennytta hafva betydande delar af de storartade byggnaderna gått förlorade, men det som ännu står qvar, i främsta rummet kyrkan, är af synnerligen högt intresse. Äfven detta hotar med undergang och varmt har i

tidningspressen förordats, att man ej längre måtte dröja med att för framtiden skydda det som ännu återstår.

6. *Stekeholms slottsruin* är ännu delvis bevarad. Inbyggarna i den närliggande staden Vestervik hafva låtit det vara sig angeläget att pryda omgifningarna, men de hafva icke kunnat göra något för den historiskt märkliga borgen, hvilken om ej vård egnas den snart, kommer att falla samman.

7. *Borgholms slott* är ett af vårt lands stoltaste ruiner. Härjadt af elden i början af århundradet och sedan dess taklöst, har slottet varit endast jämförelsevis kort tid ruin och här kunna således konserveringsåtgärder vidtagas med utsigt att bereda fullt tryggande bestånd för långa tider. Under de senaste åren hafva åtgärder blifvit vidtagna för att öfverallt der sådant kunnat ske, inlägga nya golf i den andra våningens salar, hvilka derigenom blifvit tillgängliga. De nya golfven bereda ock ett välbehöfligt skydd åt de under dem belägna hvalfven, som tillhöra bottenvåningens salar, men dessa hvalf och de dem uppbärande murarna behöfva delvis undergå grundlig restaurering, derest de icke skola i sitt fall draga med sig de nu restaurerade delarna, för hvilka i sådant fall utgifter skulle hafva blifvit gjorda utan varaktigt resultat. Ytterligare behöfver beståndet af murarna tryggas genom öfverkanternas beläggande med cement eller annat väteafhållande ämne. Slutligen har hittills intet kunnat göras för qvarlefvorna af det gamla slottet, som ligger utmed det nya slottets ena sida, hvilket gamla slott, mindre storartadt än det nya, likväl är af synnerligt intresse.

8 och 9. *Visingsborgs ruin* å Visingsö och *Brahehus'*, i närheten af Grenna, äro jämte Visingsö kyrka och staden Grenna synnerligen karakteristiska och vigtiga minnen från Sveriges storhetstid, hvadan det som nu återstår af de två ruinerna måste skyddas, så att vidare förfall förebygges.

10. *Kronobergs ruin* vid Vexiö, bevarande minnet af Gustaf I:s och Gustaf II Adolfs dagar, räknas med skäl som en af Sveriges vackraste ruiner. Dess mursträcka är af ganska

ansenlig längd. Någon annan åtgärd kan ej här sättas i fråga än sådan som förekommer vidare ras.

11. Af *Gudhems kloster* ses ännu några prydliga qvarlefvor af sjelfva kyrkan, åt hvilka qvarlefvor skydd måste beredas dels genom cementering af de få nuvarande synliga delarna, dels genom undersökning i de grusmassor, som omgifva dem, på det förvissning må vinnas, huruvida säker grund finnes. Som Vreta klosterkyrka i Östergötland i nyare tid blifvit dels ändrad, dels försedd med tillägg, blir den för framtiden skyddade ruinen af Gudhems kloster det enda fullt tillförlitliga större vittnesbörd om de qvinliga cistercienserklostren i Sverige.

12. *Axevall* var ett af medeltidens vigtigaste fästen och har ännu under förra århundradet varit så pass bevaradt, att dess grundplan kunnat ses. Anläggningen kan nu ej ses för den jord, som betäcker det hela, men ett bortförande af denna jord skall göra det hela fullt tydligt och måste detta, sedan det åter blifvit blottadt, skyddas för framtiden.

13. *Bohus slott* är en af våra mest storartade och vackraste ruiner, hvarjämte vid Bohus, som aldrig blifvit taget af fiendehand, stora historiska minnen äro fästa. Det är icke allenast det arkeologiska intresset, utan äfven fortifikationsintresset, som gör det så angeläget, att Bohus ruin blir bevarad för kommande slägten. Visserligen har ruinen vid två särskilda tillfällen, 1789 och 1797, blifvit åt Kongelfs kommun upplåten för att förstöras, men till all lycka hade kommunen icke kommit så långt med förödelseverket, då genom kongl. bref af den 15 juni 1838 Bohus ruin togs under lagens hägn. Ännu är den så storartad, att den, bevarad i nuvarande skick, är ett af våra herrligaste minnesmärken.

14. De flesta af de uppräknade ruinerna tillhöra vår storhetstid. Till medeltiden hör deremot, åtminstone delvis, *Sölvesborgs slott*, hvars murar behöfva befrias från betäckning af jord och nedrasade stenar samt skyddas från fortsatt menlig inverkan uppifrån af inträngande väta och af köld.

15. Ett af vara stoltaste medeltidsminnen är *Helsingborgs kärna*, det enda nu qvarvarande något så när bevarade exemplet af det system med kärntorn, som under vår medeltid var så vanligt. Uppfördt af danska konungar har denna byggnad jämte Skåne öfvergått till Sverige. Den är på samma gång ett danskt och ett svenskt minne. Då det väl måste anses för Sveriges anseende vara betänkligt, om den danska nationen skulle känna sig föranlåten att bekosta bevarandet af ett fornminne inom en till Sverige afträdd landsdel, synes det vara i dubbelt hänseende maktpåliggande att med det snaraste något göres för bevarandet af detta fornminne, hvars existens är i närvarande stund allvarligt hotad.

Att för hvar och en af dessa ruiner, utöfver hvilka man skulle hafva kunnat uppräkna många andra, som dock icke äro af lika stort intresse, uppgifva ett förslag till kostnader för bevaringsåtgärderna har icke varit möjligt, alldenstund hvart kostnadsförslag skulle kräfva ganska vidlyftiga undersökningar och alla dessa undersökningar skulle erfordra en betydande penningeutgift utöfver det arfvode den för ändamålet använde arkitekten hade rättighet att fordra för utarbetandet af sjelfva förslaget. Till bestridande af dessa kostnader saknar Akademien medel. Det begärda anslaget är derföre icke tilltaget på måfå. De å Visby kyrkoruiner utförda konserveringsåtgärderna, äfvensom de för liknande ändamål i Danmark anvisade penningemedlen hafva bestämt summan, som har blifvit begärd, hvilken är mycket måttligt tilltagen. Det hela utgör emellertid en rätt betydande summa, men är också för det svenska folkets utbildning i fosterländskt syfte af den största betydelse.

Om anslaget blifvit beviljadt, blir det kongl. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens uppgift att för hvart år uppgöra ett på noggranna undersökningar och beräkningar fotadt kostnadsförslag. De ruiner, som dervid i främsta rummet torde böra komma i åtanke, äro Sigtuna kyrkoruiner, Borgholms slott och Helsingborgs kärna. Endast för denna sistnämnda är,

enligt af stadsfullmäktige i Helsingborg uppgjord beräkning, en summa af 20,000 kr. erforderlig.

Hvad blottandet och uppfriskandet af de gamla målningarna å kyrkornas hvalf och väggar beträffar, må framhållas, att det ser ut, som om man i Sverige, åtminstone i vissa delar af landet, varit mera än i andra land angelägen att pryda kyrkornas inre med figurliga framställningar och ornament. Anteckningar från 1600- och 1700-talet visa detta, liksom de undersökningar, som under senare år blifvit gjorda. Att åter bringa dessa målningar i dagsljuset är endast att gifva fortsatt giltighet åt ett för vår kulturhistoria vigtigt factum. Att återställa de gamla målningarna är för utbildningen af det fosterländska intresset lika vigtigt som åtgärderna för de historiska ruinernas bevarande. De hittills restaurerade kyrkomålningarna hafva dels aflagt vitnesbörd om konstens utveckling i vårt land, dels bragt i dagen en rikedom af kulturhistoriska detaljer. Det kan väl hända, att man på vissa ställen i början hyste betänkligheter mot återställandet af de under det katolska tidehvarfvet tillkomna bilderna, men sedan målningarna blifvit fullt blottade och uppfriskade har hos menigheten belåtenheten dermed varit allmän. Intresset för dessa gamla kyrkoprydnader har ock alltmer vunnit insteg, så att man hvart år får från församlingarna förnimma åstundan om bidrag till de gamla målningarnas återställande. Framställning om anslag har i vissa fall blifvit gjord hos Kongl. Maj:t, men af brist på tillgångar ej ledt till något resultat. Inom många församlingar har man velat söka anslag i sådant syfte, men öfvergifvit tanken derpå, emedan man befarat en liknande utgång. Det synes sjelfklart att denna benägenhet hos församlingarna att få den gamla kyrkoprydnaden återställd, är värd mycket afseende. Ju mer intresset utvecklar sig för de fosterländska minnena, desto bättre förhoppningar kunna vi hysa för vår nations framsteg. Det gustavianska tidehvarfvet, som icke hade

synnerlig vördnad för de historiska minnena — det var under detta tidehvarf, som Visby kyrkoruiner utbjödos på offentlig auktion till nedbrytning, och som Bohus ståtliga ruin upplåts åt Kongelfs invånare till sköfling —, vinnlade sig dock om att skydda de monumentala grafvårdarna i kyrkorna. Men hvad man då gjorde var långt ifrån tillräckligt och är icke alltid visligt gjordt. Ännu finnas många minnesvårdar öfver män, som gjort sig förtjenta af fosterlandet, men som ej lemnat efter sig ättlingar, åt hvilka vården af minnesmärkena hade kunnat med skäl öfverlåtas, och hvilkas vårdar derföre småningom förfalla och blifva till vanprydnad för kyrkorna, hvilkas menigheter icke hafva skyldighet, liksom de i de flesta fall sakna medel att egna dem erforderlig omvårdnad.

Hvad angår det belopp, som blifvit begärdt för ifrågavarande ändamål, må nämnas, att målningar i ett hvalf med tillhörande murar svårligen kunna blottas och restaureras för ett mindre belopp än 400 kr., och att de målade kyrkorna sällan innehålla mindre än tre hvalf.

Stockholm den 15 december 1891.

Reseberättelse.

(Forts.)

Från Wien begaf jag mig till *Buda-Pest* den 30 maj. Det ungerska nationalmuseet innehåller mycket rika samlingar och alla Ungarns arkeologiska perioder äro der väl representerade. Särskildt utmärker detta museum sig genom sin stora rikedom på guldfynd. Rikast äro museets samlingar från bronsåldern och folkvandringstiden. Jag sysselsatte mig nästan uteslutande med dessa senare under mitt vistande i Buda-Pest. Det var med stora förväntningar jag kom till denna stad, då jag hoppades här finna ett rikt material för lösningen af frågan om den för folkvandringstiden egendomliga stilens ursprung. Dessa

förhoppningar blefvo likväl icke realiserade. Enligt den öfvertygelse jag vunnit tillhöra de ungerska fynden från folkvandringstiden med ett par föga upplysande undantag de senare århundradena af denna period. Hvad först beträffar de af Lipp beskrifna Kesthelyfynden, tillhöra de efter min mening 7:de och 8:de århundradena. Saker af denna stilriktning träffas öfver hela Ungarn och äfven i angränsande land. Jag känner sådana från Steyermark, Kärnthen och Mähren, och jag är fullt ense med de forskare, som tillskrifva dessa fynd den slaviska befolkningen. De öfriga fynden från folkvandringstiden i Buda-Pest-museet utgöras nästan uteslutande af guld- och silfversaker, som dels framdragits såsom skattfynd, dels härstamma från ensamt belägna grafvar. Med undantag af ett fynd (från Osztrópataka), som jag anser tillhöra 5:te århundradet, äro äfven dessa fynd jämförelsevis unga och visa folkvandringstidens stil fullt utbildad. Såväl i de smärre fynden som i dem från Kesthely finnas föremål, som bilda beröringspunkter med vesterländska fynd och genom hvilka deras ålder kan bestämmas. Hvad det nyligen upptäckta, utomordentligt dyrbara, af museets direktor publicerade Somlyófyndet (*Die Goldfunde von Szilágy-Somlyó*, von Franz von Pulszky, Budapest 1890), så intager detta en egendomlig ställning i förhållande till de öfriga. Äfven detta anser jag vara ungt, knappt äldre än slutet af 7:de århundradet. Oaktadt sålunda mina studier i Buda-Pest icke hade det resultat jag väntat, blef likväl mitt vistande der mycket lärorikt, icke minst genom mina många samtal med museets direktor hr v. Pulszky, som sjelf företrädesvis intresserar sig för folkvandringstidens historia och mottog mig med mycken välvilja. Hr v. Pulszkys i olika skrifter framställda åsigter om de ungerska folkvandringstidsfyndens fördelning på de folkstammar, som efter hvarandra innehaft Ungarn, öfverensstämma emellertid icke med de kronologiska resultat, till hvilka jag kommit.

Min plan var att äfven besöka Klausenburg, men af de upplysningar, som jag erhöll af dr Hampel, konservator vid

Buda-Pest-museet, fann jag att vinsten af en resa till Siebenbürgen icke skulle uppväga den dermed förbundna mödan och tidsförlusten. Jag beslöt derför att från Buda-Pest fortsätta min resa mot Italien. På vägen aflade jag besök i de föga betydande museerna i *Raab*, *Ödenburg* och *Steinamanger*, uppehöll mig några dagar i *Graz* och ett par dagar i *Laibach*. De arkeologiska samlingarna i dessa två senare städer hafva i hufvudsak samma karaktär som de i Wien. Museet i Laibach är mycket rikt och väl ordnadt; dess samlingar stå i betydenhet knappt efter dem i Wien. I museet i Laibach finnes också en vacker samling romerska fornsaker.

Den 17 juni anlände jag till *Triest*. Museo civico i denna stad eger bland annat vackra samlingar för studiet af den klassiska forntiden, äfvensom en del af de saker som dr Marchisetti, föreståndare för den naturhistoriska afdelningen i museet i Triest, uppgräft på det stora graffältet från Hallstatt- och La Tènetiden vid S:ta Lucia i Kärnthen. Min bekantskap med dr Marchisetti blef för mig mycket fördelaktig, emedan jag af honom erhöll vigtiga upplysningar om italienska museer.

Mitt vistande i Italien, dit jag nu begaf mig, blef långvarigare än jag beräknat. Af det slag af fornminnen, som jag hufvudsakligen skulle sysselsätta mig med, fann jag nämligen långt mer än jag väntat. Den italienska jorden, som är så rik på minnen från andra perioder af forntiden, har äfven lemnat ett rikt och vigtigt material för förståendet af folkvandringstidens germanska kultur. Men dessa af Italienarna s. k. »antichità barbariche» hafva först på allra sista tiden börjat ådraga sig de italienska fornforskarnas uppmärksamhet. Ett par genom systematiska gräfningar framdragna fynd hafva blifvit publicerade. Men om de flesta och deribland de vigtigaste fynden träffar man inga eller högst tarfliga upplysningar i litteraturen. Nästan alla de i Italien upptäckta fynden af nu ifrågavarande slag äro att tillskrifva Longobarderna. Saker, som kunna tillskrifvas Goterna, känner jag endast några få.

Redan i museo civico i Triest fann jag longobardiska saker, som uppgåfvos vara från Aqvileja, och hos en enskild samlare i *Görz* såg jag präktiga longobardersmycken från samma ort. Jag begaf mig derför till *Aqvileja*, som en gång var en af romerska rikets största städer, men nu är en ringa by. Österrikiska staten har här upprättat ett museum, som skall uppsamla de rika fynd, som plogen årligen bringar i dagen inom den gamla stadens område. Oaktadt museet är endast åtta år gammalt eger det en rikedom af romerska konstsaker och smycken. Men några saker, som med visshet kunna hänföras till Longobarderna under de första århundradena efter deras bosättning, fann jag icke i museet.

Den största och vigtigaste samlingen af longobardiska fornsaker finnes i den lilla staden *Cividale*, i nordöstra hörnet af det nuvarande konungariket Italien, en gång hufvudstaden i det mäktiga longobardiska hertigdömet Friuli. Samlingen har tillkommit genom grafundersökningar, som en för fornforskning intresserad hög andlig i Cividale, lät år 1818 och de följande åren anställa i stadens närmaste omgifningar. De funna sakerna, som på den tiden ansågos vara romerska, hafva alltsedan bevarats i Cividale. Nu tillhöra de italienska staten, som för dem upprättat ett särskildt litet museum. Sakerna bära spår af att tidigare hafva varit mindre väl förvarade. Utom denna värdefulla och rika samling eger Cividale äfven andra vigtiga minnesmärken, nämligen kyrkliga minnesmärken, som gå tillbaka ända till 8:de århundradet och äro ytterst vigtiga för kännedomen om den tidens konst och ornamentik. Äfven i Cividales grannstad *Udine* finnas vigtiga longobardiska fynd, hvilka förvaras i stadsbiblioteket.

Från dessa städer begaf jag mig till *Venezia* den 29 juni och vistades der fem dagar. Jag besökte museo civico, såg kyrkoskatten i San Marco, studerade illuminerade manuskript i Marcusbiblioteket och granskade inskriften på runlejonet samt öfvertygade mig, att man af denna inskrift aldrig skall lyckas läsa mer än några få ord. Jag gjorde äfven en utflygt till

Torcello, hvars lilla museum dock erbjuder mindre intresse än öns ålderdomliga kyrkor.

Jag besökte sedan *Este* och *Bologna* samt studerade de vigtiga samlingarna från den äldsta jernåldern i dessa städers museer. I *Ravenna* vistades jag tre fulla dagar, sysselsatt med studiet af mosaikerna och öfriga minnesmärken, som gjort Ravenna så berömdt i konstens historia. I Ravennas stadsbibliotek förvaras ett af de få fynd, som kunna tillskrifvas Östgoterna. Det härstammar från en graf, som anträffades i närheten af Teoderiks mausolé.

I *Florens*, dit jag ankom den 13 juli, studerade jag samlingarna i Museo etrusco och i Museo nazionale samt illuminerade manuskript i Biblioteca Laurenziana. Museo nazionale, som innehåller medeltidssamlingar, har nyligen erhållit en stor-artad tillökning genom öfvertagande af mr Carants, en bekant antiqvitetshandlares, samling. Mr Carant, som var fransman och förr bodde i Clermont, dog i Florens och testamenterade hela sin betydande samling af merovingiska forn- och konstsaker från medeltiden till Museo nazionale i Florens. Samlingen var nyss öfverlemnad, då jag var i Florens, och derför ännu magasinerad. Men konservatorn, dr Rossi, var nog vänlig visa mig de vigtigaste styckena i samlingen. Jag såg präktiga merovingiska smycken, diptycha och andra elfenbenssniderier samt äfven ett skandinaviskt monument, nämligen ett rikt orneradt horn af valrosstand med en nordisk runinskrift. Denne senare, som är inristad på två sidor vid den smalare ändan, lyder: ᛅᚿᛑᚱᛂᚠ ᚴᛂᚱᚦᛁ ᛘᛁᚴ = Andrell gjorde mig (hornet). De tre första runorna äro inristade på ett eget sätt samt synas utgöra del af hornets ornering, på grund af hvilken det kan hänföras till slutet af 11:e århundradet. Hornet, som enligt en anteckning af mr Carant, tidigare skall hafva tillhört ett kloster i Paris, kommer att publiceras af professor Stephens i 4:de bandet af hans *Runic Monuments*.

Efter Florens besökte jag *Chiusi*, som icke blott är berömdt för sina rika minnen från etruskertiden, utan äfven bekant så-

som ett fyndställe för »antichitá barbariche». Af de i Chiusi anträffade fynden från longobardertiden är det likväl ej mycket, som förvaras i dervarande museer, utan de äro spridda i andra samlingar inom och utom Italien. Ett fynd från Chiusi eges af museet i S:t Germain-en-Laye och är det dyrbaraste och vigtigaste fynd detta museum eger från folkvandringstiden.

Från Chiusi begaf jag mig den 20 juli till *Rom*, dels för att i allmänhet bese den eviga stadens monument, hvilka måste intressera hvarje vän af forntiden, dels särskildt för att fortsätta mina i Ravenna påbörjade studier af den äldsta kristna ornamentiken. Jag aflade besök i Museo Kircheriano, museerna i Vaticanen och på Capitolium och studerade i synnerhet i det af Giovanni Battista de Rossi grundade museet för gammalkristen konst i Lateranen. Jag hann äfven besöka åtskilliga af Roms äldsta kyrkor. Men dessa studier blefvo hastigt afbrutna genom ett feberanfall. Det var visserligen lindrigt och gick snart öfver, men fruktan för dess förnyande tvang mig att så fort som möjligt öfvergifva denna sommartiden osunda ort.

Den 3 augusti reste jag derför från Rom och vände åter mot norr. Jag stadnade i *Pisa*, der jag besåg marmorsarkofagerna och de öfriga monumenten i Campo Santo, uppehöll mig en dag i Lucca, der jag aftecknade ett intressant longobardiskt guldfynd, som förvaras i stadens tafvelgalleri, aflade åter ett besök i Florens samt slog mig derpå för några dagar ned vid en badort i östra rivieran, för att stärka mina efter sjukdomen nedsatta krafter. Jag var fullt återställd, då jag den 12 augusti begaf mig till Turin.

I *Turin* finnas icke mindre än tre offentliga museer med antiqvariska samlingar: 1:o) det arkeologiska statsmuseet, af hvars betydande samlingar jag studerade den romerska afdelningen samt det stora longobardiska grafifyndet från Testona (publiceradt i 4:de delen af *Atti della Società di archeologia di Torino*); 2:o) Museo civico, som innehaller fornsaker från skilda perioder och deribland äfven flere fynd från folkvandringstiden, bland hvilka jag särskildt vill nämna några för sin or-

namentik intressanta saker af brons från Sardinien; 3:o) den med rätta berömda Armeria reale (lifrustkammaren) i Turin eger äfven en liten samling fornsaker och deri åtskilliga föremål af högt intresse.

Under de sex dagar (16—22 aug.) jag sedan vistades i *Milano*, studerade jag samlingarna i Palazzo Brera, bland hvilka samlingen af longobardiska fynd intager ett framstående rum, i signor Hamilcar Anconas privata museum, i hvars storartade samlingar man träffar åtskilliga longobardiska smycken från Chiusi och andra ställen, vidare i Biblioteca Ambrosiana, der jag genomgick vigtiga illuminerade manuskript, samt slutligen i Chiesa di S. Ambrogio, der man finner vigtiga monument från första kristna tiden och den äldre medeltiden.

Jag besökte sedermera ytterligare i Italien: Bergamo, Brescia, Verona, Mantua, Cremona och Pavia.

I bibliotekets samling i *Bergamo* samt i de betydande stadsmuseerna i *Brescia* och *Verona* erhöll jag vigtiga tillägg till mina anteckningar angående longobardiska antiqviteter. I *Mantua* och *Cremona* finnas äfven offentliga arkeologiska samlingar, men de äro i sin första uppkomst och innehöllo inga saker af det slag, som jag förnämligast sökte.

Pavia var hufvudstad i Longobardernas rike, men från det longobardiska herraväldets dagar har man här inga andra minnen än de saker, som hittats i grafvar, hvilka upptäckts vid tillfälliga gräfningar i staden och dess omgifningar. Dessa saker hafva med stort nit blifvit tillvaratagna af en enskild samlare i Pavia, Cav. Camillo Brambilla, som för öfrigt i sin samling har longobardiska fynd äfven från andra ställen. Jag såg hos honom åtskilliga intressanta saker från longobardertiden: vapen, guldkors, fibulor och andra smycken samt ett fullkomligt unikt stycke, en bronsstatyett, som föreställer en brynjeklädd krigare med svärd vid sidan. Hr Brambilla har i sin samling äfven ett guldfynd, som möjligen kan tillskrifvas Goterna.

Pavia var den sista italienska ort jag för studier besökte och jag hade då utfört min afsigt att besöka alla de orter, der

jag kunde hoppas finna minnen från longobardertiden. Vigtiga longobardiska fynd finnas visserligen också i Trident, men då dessa äro på ett tillfredsställande sätt publicerade (af Luigi Campi) och det skulle för mig varit förenadt med betydlig tidsförlust, vare sig att från den valda hufvudrouten göra en utflygt till Trident eller att den vägen gå till Schweitz, uppgaf jag besöket i Trident och valde den kortaste och beqvämaste vägen till Schweitz, genom S:t Gotthard, som jag passerade den 30 augusti.

Schweitz har ett stort antal arkeologiska museer och då det ej kunde komma i fråga att jag skulle besöka dem alla, begaf jag mig direkt till Zürich, för att rådgöra med docenten Heierli, som utan tvifvel af nu lefvande schweitzare är den, som bäst känner landets arkeologiska förhållanden. Med anledning af de upplysningar jag hos honom erhöll, besökte jag sedan utom museet i *Zürich*, museerna i *Bern*, *Freiburg*, *Biel*, *Neuchâtel*, *Lausanne* och *Genève*. Från Zürich gjorde jag också en utflygt till *S:t Gallen* för att undersöka illuminerade manuskript, särskildt de berömda irländska manuskripten i dervarande stiftsbibliotek.

Schweitz har hittills endast haft lokalmuseer och intet centralmuseum, som kunde åskadliggöra de arkeologiska förhållandena i hela landet. Denna brist blir nu snart afhjelpt, sedan förbundsrådet beslutat upprätta ett nationalmuseum, som kommer att förläggas till Bern. Två vigtiga privatsamlingar, de Vouga's och dr Gross' i Neuveville, hafva redan blifvit inköpta för det blifvande nationalmuseet. Förmodligen kommer äfven att dermed införlifvas det mycket rika historiska museet i Bern, som tillhör staden Berns Bürgerschaft.

Det mest utmärkande draget i de schweitziska arkeologiska museerna är deras rikedom på pålbyggnadsfynd från bronsåldern: alla museer äro dermed till öfverflöd försedda. Den berömda fyndplatsen La Tène, som gifvit sitt namn till en viss period af jernåldern, har också lemnat rikliga bidrag till många samlingar. Museerna i Bern, Biel, Neuchâtel och Genève hafva

alla stora samlingar af föremål från La Tène; de Vougas' ofvannämnda samling består uteslutande af saker från La Tène och den Grossiska samlingen innehåller många föremål från denna fyndplats, som likväl ännu icke synes vara alldeles uttömd.

Müseerna i Zürich, Bern, Lausanne och Genève hafva rikhaltiga samlingar af i Schweitz funna romerska fornsaker, och fynd från folkvandringstiden äro allmänna i de vestra kantonernas müseer. I de östra kantonerna skola hittills endast få Reihengräber vara upptäckta. Graffynd från andra perioder än den sistnämnda äro i Schweitz sällsynta, och om man icke hade det rika arkeologiska materialiet från de schweitziska sjöarna, skulle vår kännedom om landets kulturförhållanden före den romerska invasionen vara mycket knapphändig.

Hvad beträffar de schweitziska fynden från folkvandringstidehvarfvet, med hvilka jag i främsta rummet sysselsatte mig, så utmärka de sig genom stor enformighet. Stora runda fibulor och stora bältespännen af jern och brons äro de förherrskande beståndsdelarna i fynden, och många af de former af fibulor och andra smycken, som äro allmänna i angränsande lands museer, äro här sällsynta eller alldeles okända. Men detta beror icke på någon egendomlighet hos de i Schweitz bosatta Germanernas kultur, utan derpå att de hittills upptäckta fynden med få undantag tillhöra en begränsad del af folkvandringstiden, nämligen slutet af denna period. De mest betydande samlingarna af saker från folkvandringstiden finnas i museerna i Bern och Lausanne (Troyonska samlingen). I musée cantonal i Freiburg finnes blott ett större fynd, men detta har ett stort värde genom de dithörande föremålens utmärkta konservering samt rika och tydliga ornamentik. I universitetsmuseet i Genève finnes också från denna period en mängd saker, som dock till största delen härstamma från Frankrike.

Den 20 september begaf jag mig från Schweitz till Frankrike för att der sluta mina stipendieresor. Jag uppehöll mig inom Frankrikes gränser något mer än 6 veckor. Största de-

len af denna tid vistades jag i Paris. Fynd från folkvandringstiden eller, såsom Fransmännen kalla denna tid, merovingertiden äro mycket allmänna i Frankrike, der omkring 600 graffält från denna tid äro upptäckta, och förekomma i de flesta departement. Men de äro fördelade på en stor mängd lokalmuseer, och då min tid icke kunde tillåta mig att göra några vidlyftiga resor i landet, ansåg jag det lämpligast stadna i Paris, der icke blott de vigtigaste samlingarna finnas, utan der jag också hade tillgång till många litterära verk, som man icke kan finna i våra egna bibliotek. Jag besökte dock några platser utom Paris. På vägen från Genève till Paris stadnade jag i *Châlons-sur-Saône* och *Dijon*. De dervarande offentliga fornsakssamlingarna äro icke betydliga, men innehålla dock en del saker från folkvandringstiden. I Dijon såg jag äfven den Baudotska samlingen, som utom de bekanta fynden från Charnay innehåller många andra vigtiga saker. Vidare gjorde jag från Paris en utflygt till Normandie, der jag besökte *Rouen*, *Caen* och *Bayeux* (18—25 okt.). Det stora arkeologiska museet i Rouen har hufvudsakligen en man, abbé Cochet, att tacka för sin betydenhet. Det har rika samlingar från sten- och bronsåldern samt romerska perioden och frankertiden. Fynden från den senare perioden äro till största delen publicerade af abbé Cochet, som var en flitig författare och med förkärlek egnade sig åt studiet af merovingertiden. Efter abbé Cochets död har museets tillväxt varit ringa. Museet i Caen är icke stort och dess vigtigaste beståndsdel utgöres af ett antal fynd från merovingiska grafvar. Hvarken i detta eller i museet i Rouen kunde jag upptäcka några säkra minnen från Normannerna.[1] Bayeux besökte jag för den berömda tapetens skull.

[1] (Not vid korrekturläsningen.) Denna uppgift är oriktig. Museet i Rouen eger ovala spännbucklor, som förvaras i ett särskildt montre, der jag sett dem. På grund af den vidlagda etikettens lydelse förmodade jag emellertid att de voro funna i Skandinavien och egnade ingen vidare uppmärksamhet åt dem. Riksantiqvarien Hildebrand, som senare besökt Rouen, har emellertid meddelat mig att dessa saker verkligen äro funna i Normandie. Vid mitt besök i Rouen var museets föreståndare sjuk, så att jag för upplysningars erhållande var hän-

I *Paris* ställde jag allra först mina steg till Cluny-museet, som är så vigtigt för studiet af medeltidens konst. Bland de många saker i detta museum, som jag egnat uppmärksamhet, vill jag nämna några vigtiga graffynd från merovingertiden samt i främsta rummet de berömda vestgotiska kronorna från Guarrazar, hvilkas stora värde för arkeologen förökas deraf att de kunna dateras. Jag har för mina studier haft stort gagn af att med egna ögon kunna undersöka dessa dyrbara monument af vesterlandets högsta konstskicklighet under 7:de och 8:de århundradena. Man finner för studiet af merovingertiden och äldre medeltiden vigtiga saker i de flesta af Paris' andra historiska samlingar: i Louvren, i nationalbibliotekets medalj- och antik-kabinett, i staden Paris' museum (musée municipal), i musée d'artillerie och i Trocaderon. I musée municipal, upprättadt för att åskådliggöra staden Paris' historia, finnes ett stort fynd från en merovingisk kyrkogård, anträffad i sjelfva Paris, vid kyrkan S:t Germain des Prés. Vidare aflade jag besök i musée des antiquités nationales i S:t Germain-en-Laye, Frankrikes arkeologiska centralmuseum. Troligen finnes intet museum som bättre åskådliggör sitt lands arkeologiska förhållanden än detta. Alla perioder äro rikt representerade ända från den qvartära stenåldern ända till det karolingiska tidehvarfvet. Och der luckor finnas, äro dessa, så vidt ske kunnat, fyllda med afgjutningar af föremål i andra museer. Vid mina talrika besök i detta museum genomgick jag dess samlingar i deras helhet, men sysselsatte mig förnämligast med den qvartära stenåldern och folkvandringstiden. S:t Germain är den plats, der man bäst kan studera den qvartära stenålderns kultur, ty museet derstädes eger icke blott det största antalet originalföremål från denna period, utan alla vigtiga föremål i British museum och andra offentliga och privata samlingar äro här representerade genom goda efterbildningar. Efterbildnin-

---

visad till museets vaktmästare. Ett par ovala spännbucklor, som hittades 1865 vid Pitres i dep. Eure, äro publicerade af abbé Cochet i *Précis de l'Academie de Rouen* för år 1869—70, p. 408—420.

garna tillverkas i sjelfva museet, och genom byte förvärfvade jag en serie af dem för härvarande universitets samling. Samlingen från folkvandringstiden i S:t Germain-museet innehåller en stor mängd föremål, men är likväl mindre betydande än man skulle vänta, pa grund af Frankrikes rikedom på fynd från denna period. Särskildt saknas större samlade fynd. Den utmärkta ordning, som är rådande i detta museum, är utan tvifvel att tillskrifva den nuvarande mycket skicklige och verksamme assistenten, mr Reinach, som också till den besökandes handledning utarbetat förträffliga kataloger öfver samlingarne. Men vida bättre än dylika tryckta handledningar är ett bruk, som är i vidsträckt mon genomfördt i museet i S:t Germain, nämligen bruket att med handskrifna etiketter angifva föremålens benämning, bestämmelse och ursprung. Detta bruk borde genomföras i alla museer. Dylika etiketter äro lika fördelaktiga för den stora allmänheten, som för den besökande fackmannen, och kanske allra fördelaktigast för museets egna tjenstemän, då de göra frågor och sökande i museets protokoll, för att besvara dem, öfverflödiga. En tryckt handledning kan icke ersätta etiketterna, då den aldrig kan vara tillräckligt fullständig och i alla händelser snart blir föråldrad genom tillkomsten af nya föremål. Anordningen med etiketter är införd i de flesta museer, men med någorlunda vidsträckt utförlighet och konseqvens endast i tre af de museer jag besökt, nämligen utom i S:t Germain-museet i museo etrusco i Florens och i universitetets oldsagssamling i Kristiania.

I Paris gifves det en mycket stor arkeologisk samling, som tillhör en enskild samlare, mr Moreau, och som hufvudsakligen innehåller fynd från folkvandringstiden. Tyvärr var enligt upplysning, som jag erhöll i S:t Germain, denna samling på grund af egarens bortovara icke tillgänglig vid tiden för mitt besök i Paris. De hittills utkomna häftena af det praktverk, som egaren utgifver öfver denna samling och som icke är tillgängligt i bokhandeln, lyckades jag på antiqvarisk väg förvärfva.

Den tid, som jag i Paris hade öfrig från museibesök, använde jag till studier i Bibliothèque nationale, der jag dels granskade illuminerade manuskript, dels genomgick arkeologisk litteratur.

Jag lemnade Paris den 5 november, uppehöll mig ånyo tre dagar i Namur (se ofvan) samt hemkom den 10 s. m.

År 1888 vistades jag utomlands 1 månad 14 dagar, år 1889 4 månader 19 dagar och år 1890 6 månader 21 dagar, så att mina stipendiatresor hafva tillsammans upptagit en tid af 12 månader och 24 dagar.

Under dessa resor har jag studerat i omkring 120 offentliga och enskilda arkeologiska museer och samlingar, granskat ett stort antal illuminerade manuskript samt besökt alla märkliga medeltidskyrkor i de städer, der jag uppehållit mig.

Lund i februari 1891.

Sven Söderberg.

Ytterligare om ormhufvudringar.

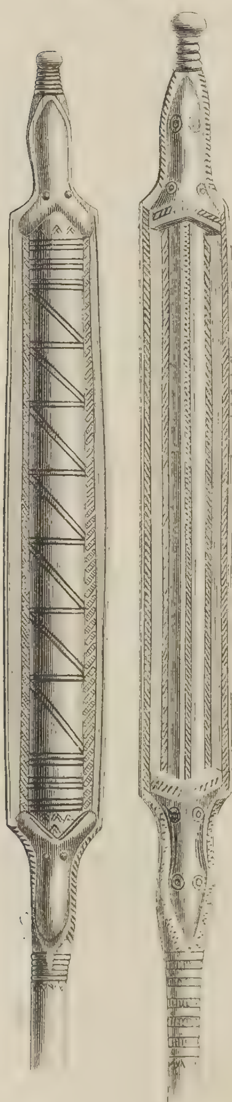
I *Månadsbladets* andra årgång nr 14, 15 och 18 har jag vidlyftigt omtalat den grupp af ringar för hals, arm eller finger, som ursprungligen voro trinda med jämnbreda, baktill tvärskurna ändstycken slutande framtill med ett djurhufvud (typ A) — senare blefvo ändstyckena spetsiga åt båda hållen och å dessa ändstycken ses reminiscenser af det ursprungliga djurhufvudets teckning (typ B) — slutligen försvunno alla spår af djurhufvudet (typ C). Till de två ändstyckena kommer stundom ett liknande midtstycke. Jag uppräknade der följande svenska exemplar af denna grupp:

Typ **A**. Från soldattorp i Nousis sn, nära Åbo (år 1770). — Afbildad *Månadsbladet* 1873 sid. 26 fig. 7.

Typ **B**. Från Ösby, Gräsgårds sn, *Öland* (Inv. 406). — Afbildad *Månadsbladet* 1873 sid. 25 fig. 8.

Från Näsby, Ås sn, *Öland* (Inv. 3945).

Mellanformer mellan typerna B och C.
Från Bredinge, Kastlösa sn, *Öland* (Inv. 1946).

25. 26.

Från Långtora by och sn, *Uppland*, ett ändstycke (Inv. 1834).

Från Luggavi, Kräklinge sn, *Närike* (Inv. 2248).

Typ C. Från Vestra Rickeby, Gottröra sn, *Uppland* (Inv. 443) — dessvärre blefvo ej två samtidigt funna guldringar af samma typ inlösta. — Afbildad *Månadsbladet* 1873 sid. 27 fig. 9.

Från Eskilstorp, Vidtsköfle sn, *Skåne* (Inv. 4216).

Från Hövikenäs, Valla sn, *Bohuslän* (Inv. 653). — Afbildad *Bidrag till kännedomen om Göteborgs och Bohusläns fornminnen och historia* 3, sid. 545 fig. 206.

Från Naffentorp, Bunkeflo sn, *Skåne* (Inv. 3396).

Från Långalma, Börstils sn, *Uppland* (Inv. 669).

Från Rings, Hejnums sn, *Gotland*, bit af ändstycke (Inv. 1058).

Från Hulterstads by och sn, *Öland*, fingerring (Inv. 4377).

Från Högby sn, *Öland*, fingerring (Inv. 4771).

Från Solhem, Qville sn, *Bohuslän*, fingerring (Inv. 2348). — Afbildad *Månadsbladet* 1873 sid. 26 fig. 10.

Härtill hafva sedan dess kommit af typen C:

Från Lilla Ryftes, Fole sn, *Gotland* (Inv. 4980). — Omtalad *Månadsbladet* 1873 sid. 94.

Från Stockebäck, Tryserums sn, *Kalmar län* (Inv. 6816).

Från Mannegårda, Lye sn, *Gotland*, armring (Inv. 7064).

Slutligen komma till denna grupp ytterligare två halsringar funna innevarande år vid Tuna, Hjälsta sn, *Uppland* (Inv. 8885). Den ena är trind med jämnbreda ändstycken, tillspetsade åt båda sidor och företeende en svag likhet med djurhufvud, prydda med graverade ornament, zigzaglinier, trianglar, punkter m. m. (jfr fig. 25); vigt 199,64 gr, halt 0,94.

Den andra är liknande, men ändstyckena äro enklare ornerade (jfr fig. 26); vigt 178,225.

Båda dessa ringar höra således till typen B.

En sidogrupp, spirallagda fingerringar med skifvor mellan vridningarna å en sida äro afbildade *Månadsbladet* 1873 sid. 26 fig. 11—13.

En ormhufvudring tillhörande en annan grupp är afbildad i samma årgång sid. 41 (fig. 18). Ännu en ring med djurhöfdade ändar, hörande till en annan grupp, finnes afbildad i årgången 1888 sid. 183 fig. 97.

Ofvan uppräknade hela ringar hafva följande vigt i gramm:

typ A.	år 1770		—	—	—	—	—	—	201,12	—
» B.	Inv. 406		—	—	—	—	—	—	199,20	—
	» 3945		—	—	—	—	—	191,71	—	—
	» 8885		—	—	—	—	—	—	199,64	—
	» »		—	—	—	178,225	—	—	—	—
» B-C.	» 1946		—	—	—	—	—	—	—	217,48
	» 2248		—	—	—	173,56	—	—	—	—
» C.	» 443		—	—	—	177,28	—	—	—	—
	» 4216		—	—	—	—	—	189,55	—	—
	» 653		—	—	—	—	—	191,45	—	—
	» 3396		—	—	—	—	—	191,25	—	—
	» 069		—	—	—	—	—	191,47	—	—
	» 4980		—	—	—	—	184,02	—	—	—
	» 6816		—	—	—	—	186,57	—	—	—
	» 7064	(armring)	—	—	43,18	—	—	—	—	—
	» 4377	(fingerring)	6,54	—	—	—	—	—	—	—
	» 4771	»	5,95	—	—	—	—	—	—	—
	» 2348	»	—	9,96	—	—	—	—	—	—

Dessa vigter kunna framkalla hvarjehanda funderingar. Jag vill ej i detta sammanhang försöka en lösning, endast framhålla faktiska förhållanden och uppställa ett par frågor.

Vigterna för de tre fingerringarne och för armringen lemnar jag alldeles å sidan utan annan anmärkning än den, att den ena fingerringen har ungefär dubbel vigt mot hvar af de två andra, hvilka sinsemellan hafva ungefär samma vigt.

Vända vi oss till de större ringarna, gruppera sig dessa uppenbarligen kring följande ungefärliga vigtsatser — längre än till det ungefärliga behöfver vi ju icke gå, då ingen af dessa ringar gerna kan anses hafva den ursprungliga vigten, ty enhvar af dem bör hafva förlorat något genom nötningen, hvilken verkat så mycket mera, som guldet i dessa ringar är mycket fint (i regeln mera än 90 % guld):

179	187	192	201	218
	8	13	22	39
		5	14	31
			9	26
				17

Gifva vi akt på de siffror, som angifva skilnaderna mellan de olika vigtsatserna, 8 5 9 17, skulle vi kunna — det är ju här fråga endast om ungefärliga bestämmelser — utan minsta våldsamhet gruppera dem så, att de sinsemellan komma i proportion, till 9 4,5 9 18, d. v. s. de fyra nedra raderna skulle få utseendet

9	13,5	22,5	40,5
	4,5	13,5	31,5
		9	27
			18

Detta synes antyda en enhet af antingen 4,5 eller 9. Är 9 enheten, blir 4,5 en hälft. Efter denna modifikation och med en sådan enhet skulle den öfversta raden få utseendet

180 189 193,5 202,5 220,5

eller om vi taga 9 som enhet

20×9 21×9 $21{,}5 \times 9$ $22{,}5 \times 9$ $24{,}5 \times 9$

eller om vi taga 4,5 som enhet

$40 \times 4{,}5$ $42 \times 4{,}5$ $43 \times 4{,}5$ $45 \times 4{,}5$ $49 \times 4{,}5$

Jag fäster icke den ringaste vigt vid den ena eller den andra enheten, jag har endast velat draga en slutsats ur det föreliggande materialet. Den ursprungligen meddelade tabellen synes mig göra det otvifvelaktigt, att ringarnes vigt ej är gifven på måfå, utan normerad efter ett visst system.

Under en senare tid, den om hvilken de isländska sagorna berätta, är det faktiskt, att ringar, afsedda att vara prydnader, voro normerade efter det då rådande vigtsystemet. I Konrad Gislasons *Udvalg af oldnordiske Skjaldekvad* omtalas sid. 199 och 200 anm. 4) följande ringar:

1. K. Etelstan af England gaf Egil Skallegrimsson två guldringar, hvardera på **en mark**;

2. K. Erik Björnsson af Sverige gaf Torvald Hjälteson två **halfmarks**-ringar;

3. K. Sven tjufveskägg gaf Torlef jarlaskald en ring på **en mark**;

4. Danske jarlen Sigvald gaf Hallfred vandrådeskald en guldring, som vägde en **half mark**;

5. K. Olof Tryggvesson gaf samme man en ring på **6 öre** (= $^3/_4$ mark);

6. K. Etelred af England gaf Gunnlög ormstunga en guldring på **6 öre**;

7. K. Sigtrygg i Dublin gaf samme man en guldring på **en mark**;

8. K. Knut den store gaf Tormod Kolbrunsskald en ring, som vägde en **half mark**;

9. Samme konung gaf Sigvat Tordsson en guldring på en **half mark**;

10. Samme konung gaf Berse Skaldtorfvesson två guldringar, hvardera på en **half mark**;

11. K. Olof helge gaf Tormod Kolbrunsskald en guldring på en **half mark**.

I början af 1300-talet hade den svenska marken en vigt af 208—210 gr. Dess vigt ligger således emellan de högsta vigtsatserna för ifrågavarande guldringar. Det återstår att utröna,

om Nordborna under den tidigare jernåldern hade samma vigtsystem som under sagotiden eller ett annat. Jag hoppas en annan gång kunna upptaga detta vigtiga ämne till systematisk behandling.

För öfrigt håller jag naturligtvis icke på 4,5 eller 9 gr som enhet — jag har ju hela tiden angifvit siffrorna såsom ungefärliga. Den ena och den andra siffran var kanske i verkligheten något högre.

Enligt Gislason har man, när sagorna tala om guldringar, att tänka på armringar. Det är mycket möjligt, att hvad jag här ofvan förslagsvis kallat halsringar snarare borde betecknas som armringar: guldet är så mjukt, att den stora ringen lätt vrides i spiralform, så att den passar för armen.

Hans Hildebrand.

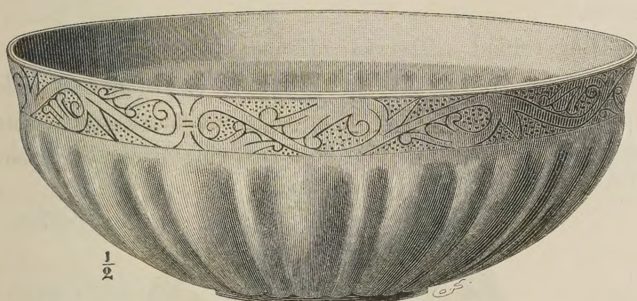
Fynd från gamla Uppsala.

I juli månad år 1891 anträffade hemmansegaren C. F. Carlsson, då han på åkern tillhörande hemmanet Kungsgården nr 1 i gamla Uppsala sn, var sysselsatt med jordbruksarbete, på omkring 0,33 m djup en del föremål af silfver. Följande dag fann en dräng å samma ställe andra föremål af silfver. Allt inlöstes till Statens Historiska Museum och har der inventarienumret 8889. Hemmanet Kungsgården nr 1 är beläget norr om och strax invid gamla Uppsala kyrka.

Fyndet består af följande föremål.

1. Låg refflad *silfverskål* (fig. 27), diameter 13,7 cm, höjd 5 cm, vigt 95,6 gr. Kring öfre yttre kanten en graverad bladslinga på punkterad botten; hvarannan reffla smalare och skarpryggad. I bottnen fastlödd plåt med niellerad djurbild och niellerad ram på punkterad botten (fig. 28).

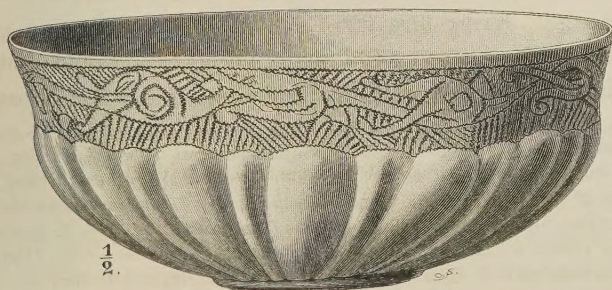
2. Låg refflad *silfverskål* (fig. 29), diameter 13 cm, höjd 5,1 cm, vigt 80,2 gr. Kring öfre yttre kanten en slät slinga å graverad botten; hvarannan reffla mindre och skarp-

27.

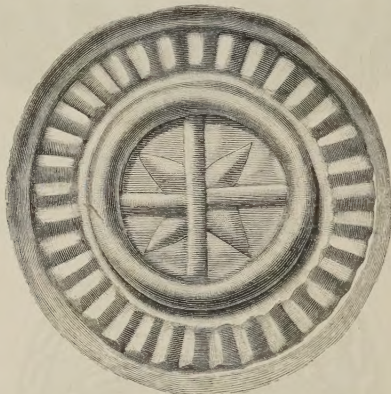
28.

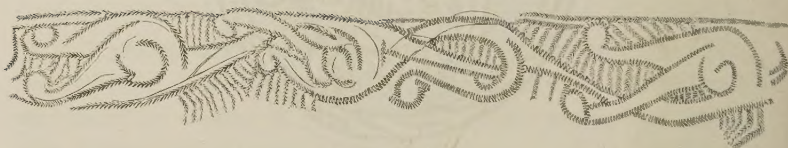
29.

ryggad; bottnen med den enkla, inåt höjda ornering, som visas af fig. 30.

3. Låg refflad *silfverskål*, diameter 13,5 cm, höjda 5,1 cm, vigt 79,045 gr. Kring öfre yttre kanten en slinga af anordning och med botten, som visas af fig. 31; hvarannan reffla mindre och skarpryggad; bottnen inåt höjd med ringformig begränsning.

30.

31.

4. Låg refflad *silfverskål*, diameter 13,4 cm, höjd 5 cm, vigt 90,3 gr. Kring öfre yttre kanten slät bladslinga å punkterad botten; hvarannan reffla smalare och skarpryggad; bottnen har å inre sidan en ringformig förhöjning. (Forts.)

Stockholm 1892. Kungl. Boktryckeriet.